

DAI JINHUA

Després de la Postguerra Freda

PRÒLEG

L'any 2009 vaig visitar un comissari d'art alemany que vivia en un estudi d'avantguarda al nou districte de Wangjing, una de les ciutats satèl·lits de Pequín. Aquell veïnat no tenia nom xinès i se'l coneixia amb un nom en anglès: Class. Era obvi que el taxista que m'hi va dur feia molt poc que es dedicava a l'ofici. Fins llavors havia treballat al camp i tenia poca experiència en un negoci cada dia més complicat com és el món del taxi a Pequín. Inevitablement, es va perdre enmig d'aquell laberint metropolità sense nom.

Sobre els carrers espectrals d'aquell nou districte, no hi havia gran cosa. La pols surava sota els rajos del sol de tarda i s'alçava sobre un terra desert on encara no havia crescut la gespa acabada de plantar. Hi feinejaven tota mena de camions i treballadors de la construcció, però els carrers estaven en calma. Res a veure amb Pequín. Era com si allà no hi visqués ningú. En canvi, a banda i banda d'aquells solars que formaven part de noves promocions immobiliàries, hi havia barris construïts durant les dècades de 1970 i 1980 que estaven en un estat deplorable però que vessaven de gent i d'activitat. Quan demanaves a qualsevol vianant per on es podia arribar a Class, l'únic que rebies era una mirada d'ignorància absoluta davant d'aquesta paraula anglesa.

Dai Jinhua (Pequín, 1959) és catedràtica de la Universitat de Pequín. És una de les pioneres en l'estudi i la teorització del feminisme a la Xina. Ha publicat setze llibres i un centenar d'articles sobre cinema xinès, cultura popular de masses i estudis de gènere. Algunes de les seves publicacions s'han traduït a l'anglès i aplegat a *Cinema and Desire: Feminist Marxism and Cultural Politics in the Work of Dai Jinhua* (Verso, 1999) i *After the Post-Cold War: The Future of Chinese History* (Duke University Press, 2018)

Més que al poblet de la pel·lícula *El show de Truman*, aquell enorme districte ple de noves promocions immobiliàries s'assemblava a *El desert vermell* de Michelangelo Antonioni. Quan per fi —seguint les indicacions que ens va enviar el servei d'atenció al client de l'empresa de taxis— vam arribar a aquest lloc anomenat Class, de cop i volta em vaig adonar que havíem passat diverses vegades pel costat d'aquell complex d'edificis: al capdamunt, unes lletres gegants, C-L-A-S-S, esbossaven la silueta dels gratacels. El complex tenia un aire imponent, de residència noble. Tenia portes automàtiques tancades i barrades. Estava envoltat de gespa, amb turonets i ocells i flors variades. Hi havia criatures de tots els colors jugant a futbol. S'hi respirava una atmosfera de classe mitjana internacional. En una placa de bronze al costat de l'entrada hi deia alguna cosa com ara: «Propietat privada. Prohibit l'accés». Hi havia dos guardes de seguretat uniformats. L'un interrogava minuciosament una visita que havia arribat abans que jo; l'altre barrava el pas a una furgoneta de repartiment i en verificava les entrades i sortides per l'interfon. Cap dels dos no va tenir temps de fixar-se en mi.

Encara faltava una estona per a l'hora que havíem acordat per trobar-nos. Vaig posar-me a passejar resseguint les tanques del perímetre del complex. Al final d'una de les parets, en un lloc on no arribava la llum del sol, al costat d'unes piles de runa que encara no havien retirat, vaig descobrir per sorpresa una estructura de ferro colat. Era una mena d'escultura urbana. No hi havia cap dubte que formava part del complex, com si l'hagués dissenyat el mateix arquitecte. Era força contundent. M'hi vaig acostar per observar-la amb curiositat. A sobre hi tenia gravada, en alemany i en xinès, l'expressió següent: «La base determina la superestructura. Karl Marx». Com passa a totes les estructures de ferro colat, hi havia taques de rovell a les parts per on s'escolava l'aigua de la pluja. Era com si aquells regalims rovellats fossin el testimoni del pas dels anys i la degradació del temps. No vaig poder evitar quedar-me plantada allà davant, estupefacta. Sabia que als anuncis immobiliaris de Pequín estava de moda fer servir la retòrica del *political pop*. Sabia que les estructures de ferro colat estaven de moda arreu del món. Però aquella escultura em va deixar perplexa una bona estona. Era com si hagués entrat en un món anacrònic, com si em trobés davant d'una al·legoria de la Xina contemporània.

Era com si m'hagués trobat una fita que marqués la història al final de la història. En aquella deambulació per la ciutat havia topat amb la realitat de classe en un lloc anomenat, justament, *Classe* —quan, de fet, a la Xina d'avui la classe social no s'esmenta mai a les discussions sobre sociologia o ciència política. S'hi fa servir l'eufemisme *estrat social*. O un ambigu *diferència*. La formulació més directa és a partir del binomi rics/pobres (la diferència entre rics i pobres; els nous rics enfront

dels nous pobres i el coeficient de Gini; les capes superiors enfront de les capes inferiors; els emprenedors enfront dels desafavorits). Per a mi, aquella trobada imprevista revelava el paisatge de la Xina urbana actual. Es va convertir en una de les possibles vies d'entrada per reflexionar sobre la Xina actual —i, potser, sobre el món i la cultura dels nostres dies.

Sembla com si la Guerra Freda —tot aquest llarg període, l'esdeveniment històric global més important del segle XX— s'hagués convertit en una il·lusió efímera sense haver deixat cap mena de rastre. Queda ja fora del nostre abast. Com el típic malson provocat per un vell conte de terror infantil del qual només ens queda una memòria vaga. Abans de «topar amb Classe» a Pequín, m'havien convidat a visitar la Freie Universität de Berlín. A les llibreries i als quioscos hi havia exposada una revista amb un retrat de Marx en portada, que donava als carrers de Berlín un aire estrany. Els meus amics alemanys em van explicar que era la portada d'un número especial sobre el tsunami financer i que el titular era: «Ell ja fa temps que va avisar».

Marx, el marxisme: ¿un passat rebutjat i oblidat per complet? ¿Un present encara vigent? ¿Un futur per anticipar? Aquest significant tan familiar ressituat de sobte i no sense estranyesa ens suggereix —encara que sense identificar-ho amb claredat— la forma i les circumstàncies d'un nou ordre mundial. Al *Manifest comunista*, el comunisme era un espectre del futur que surava sobre el present. El marxisme, avui, ¿és un fantasma del passat que se'ns apareix de tant en tant i pren forma en el present?

LA XINA: GUERRA FREDA, POSTGUERRA FREDA, TEMPS DESPLAÇAT

No hi ha dubte que el canvi més destacat que ha experimentat la Xina al segle XXI és passar a presentar-se com a estat nació dins del sistema capitalista global. Això ha generat ambicions i temences en tota mena de discursos sobre la Xina com a nou imperi en potència.

En el passat, la Guerra Freda proporcionava el paràmetre bàsic que definia la posició de la Xina: un país socialista avançat en confrontació amb el món occidental; un cas excepcional que se separava del bloc soviètic, envoltat d'enemics potents en el front internacional; una supervivència tenaç; unes pràctiques polítiques, econòmiques i culturals determinades. La Xina es mostrava com un estat nació singular que, tanmateix, representava el Tercer Món.

Els experiments polítics i econòmics que es van produir a la Xina de les dècades de 1960 i 1970 van convertir el pensament maoista (altrament dit maoisme) en un recurs ideològic que va cridar l'atenció d'Europa i els Estats Units. La via (revolucionària) xinesa es va convertir en un assumpte de naturalesa mundial. Durant la

Guerra Freda, la Xina es va basar en el tercermundisme per trencar la seva situació desfavorable a escala mundial, marcada per l'aïllament i la desconnexió. Era, en paraules de Lu Xun, un soldat solitari entre dos fronts. Aquests esforços per trencar el glaç van descompondre els patrons de l'ordre mundial de la Guerra Freda. També van fer que el missatge de la via socialista es convertís en un exemple perquè un altre tipus de via socialista transformés els països del Tercer Món cap a un procés de modernització tortuosa, establís la sobirania política, impulsés la industrialització i fes que, en paraules de Mao Zedong, el país creixés ben alt dins del bosc de les nacions. Així, les narratives sobre el temps històric i les angoixes per la modernitat que havien predominat a la Xina del segle XX van quedar desplaçades.

La revolució de 1911 va iniciar la història moderna de la Xina com a estat nació. El calendari gregorià va substituir els calendaris lunar i dinàstic que s'havien utilitzat tradicionalment. Per primera vegada a la història, «la Xina» va adquirir «el temps» —la història mundial o el que s'anomena temps històric lineal.

Més endavant, la fundació de la República Popular de la Xina el 1949 semblava indicar, una vegada més, que el temps tornava a començar. Implicava un nou canvi a un estat sobirà independent, que havia de créixer ben alt dins del bosc de les nacions i s'havia d'incorporar de nou a la història mundial. Alhora, implicava una manera de dividir la història en funció de la política o de la revolució. La República Popular s'havia d'incorporar al temps de la humanitat marcat pel marxisme o el leninisme. Un temps que prometia un futur cap a una societat sense classes.

El Comunicat de Xangai de 1972, signat amb els Estats Units durant la visita del president Nixon a la Xina, va marcar un altre punt d'inflexió. Poc després va començar el que es va conèixer com a període de Reforma i Obertura, o Nova Era, o època de Deng Xiaoping. La Xina va ser el primer país del bloc socialista que va inaugurar la «Postguerra Freda» dins d'una mateixa estructura de Guerra Freda. A partir d'aquell moment, la concepció del temps es va començar a desplaçar: d'una visió comunista es va entrar en una visió pròpia del capitalisme global. La mateixa expressió «La Xina avança cap al món» denota una concepció de l'espai i del temps en què una Xina suposadament estancada intenta, incessantment, atrapar un Occident i un món més avançats. A partir de la dècada de 1970, doncs, aquella visió de la revolució mundial amb la Xina com a líder es va començar a apagar i a extingir. A la dècada de 1980 ja s'havia transformat per complet en una visió que no solament posava en qüestió aquesta mateixa revolució, sinó que fins i tot la capgirava.

Vet aquí un fet interessant: aquesta nova cadència en què va entrar la Xina a la dècada de 1980 va coincidir, casualment, amb l'era del neoliberalisme global. A finals de la dècada de 1970, tota la societat xinesa va passar comptes amb si mateixa.

No es pot dir que la Xina només es limités a recitar de memòria el neoliberalisme que havia emergit al Regne Unit o als Estats Units. En realitat hi va aportar, com a mínim, una nota al peu prou efectiva. La transformació de la Xina també va contribuir a les fortes crítiques que es van llançar contra els intel·lectuals europeus d'esquerres, especialment en l'àmbit del pensament francès.

Un altre esdeveniment que va marcar un punt d'inflexió amb implicacions internacionals per a la Xina va ser el moviment del 4 de juny de 1989 a la plaça de Tiananmen. Aquell exercici de desobediència civil va amenaçar el poder polític per primera vegada des de 1949. El moviment va patir un final tràgic, suprimit per l'exèrcit, però la resistència del moviment ciutadà va contribuir al col·lapse del bloc socialista. Fins i tot es podria veure com la primera peça que va causar un efecte dòmino global.

No obstant això, la ironia és la següent: després que aquests grans canvis provoquessin el final de la Guerra Freda i una veritable reformulació del mapa geopolític mundial, després que la Xina passés a ser l'últim gegant socialista que es mantenia dempeus, la Xina va acabar caient per complet en una guerra freda posterior a la Guerra Freda.

Es tornava a produir, doncs, un desajustament entre el temps històric de la Xina i el temps de la història mundial. A més, de nou, aquesta temporalitat era percebuda de manera equivocada per les dues parts. D'una banda, el govern xinès insistia en les característiques pròpiament xineses com a tàctica per justificar el temps històric de la Xina. De l'altra, el món identificava la Xina amb el totalitarisme socialista. Totes dues parts, però, ignoraven la profunditat que podia tenir la intervenció de la Xina en la globalització. Sorprenentment, el món que havia vist amb els seus propis ulls per televisió el clímax i el desenllaç del moviment del 4 de juny de 1989 es va unir com no ho havia fet mai contra un enemic comú i, durant la darrera dècada del segle XX, va acusar el govern xinès com a enemic públic de la humanitat. Mentrestant, el desenllaç violent del 4 de juny destruïa i purgava tot el llegat positiu del socialisme i el seu potencial mobilitzador, i el substituïa per una evolució cap a un capitalisme xinès. El govern xinès va començar a impulsar la transició cap al seu propi capitalisme amb una intensitat sense precedents. Sense temps d'haver resolt la crisi política internacional sorgida de Tiananmen, la Xina es va començar a posicionar a l'avantguarda del capitalisme global.

Podríem dir, doncs, que durant la Postguerra Freda, a la darrera dècada del segle XX, els guanyadors van dibuixar de nou el mapa mundial.

En primer lloc, els Estats Units es van convertir en el líder únic i indestructible del món. El neoliberalisme, altrament conegut com a Consens de Washington, es va

convertir en tendència mundial sense alternativa. Va resultar que havíem arribat al final de la història. Els fluxos de capitals van travessar les fronteres traçades durant la Guerra Freda i es van vessar per l'enorme regió que havia format l'antic bloc de l'Est. Grans quantitats d'immigrants legals i il·legals van travessar aquestes mateixes fronteres i es van sumar als immigrants del Tercer Món per fer un viatge invers cap al cor de les tenebres.

En segon lloc, el sorgiment de la Unió Europea va comportar una nova realitat mundial probablement encara més important. De fet, en qualitat d'un dels vencedors de la Guerra Freda, l'Europa occidental es va ocupar de l'Europa oriental d'una manera ben interessada: va rebre com a botí de guerra un mercat de consum amb un potencial enorme, una economia encara precapitalista i un gran contingent de mà d'obra barata. Per primera vegada en l'era moderna es van temperar els conflictes d'interès i les rivalitats militars, econòmiques i polítiques entre els diferents països de l'Europa occidental que s'havien mantingut de manera sostinguda durant els darrers cent anys.

Mentrestant, una Xina ja integrada al capitalisme mundial va explotar com a regió de gran dinamisme. Per això va quedar immersa en unes circumstàncies polítiques i culturals que podríem qualificar de molt estranyes. Durant els darrers deu anys del segle XX, tota la cultura i la societat de la Xina van submergir-se en el deliri i l'afàsia de diversos discursos ideològics.

Mentre la Xina i el món sencer entraven en un context de guerra freda després de la Guerra Freda, per a la Xina va ser encara més important la necessitat d'abordar la mateixa crisi en què estava submergida. Per mantenir i legitimar el seu domini, el govern xinès va continuar emprant les etiquetes «Partit Comunista» i «socialisme», així com el discurs ideològic del socialisme —encara que, sense cap mena de dubte, aquest discurs ja s'hagués convertit en un monòleg buit i sense vida. Però la repetició incessant d'aquestes etiquetes i d'aquest discurs va amagar —sense aconseguir-ho del tot— el veritable significat i les veritables connotacions de les transformacions radicals que s'estaven produint.

Vet aquí un fet més insòlit encara: la forma d'aquesta ideologia que s'ha revelat com una mentida comparteix, en realitat, els trets del cinisme ideològic que també caracteritzen l'era mundial de la globalització i la postrevolució. Val a dir, però, que en un territori tan enorme com la Xina encara hi ha persones (incloent-hi alguns polítics locals) que mantenen la convicció en el socialisme i el comunisme. Fins i tot hi ha regions que continuen aplicant trets del socialisme en l'organització social. Ara bé, aquest discurs incessant però buit del socialisme no solament retrata amb gran sarcasme el progrés de la Xina cap al capitalisme, sinó que també, en

determinats moments, es pot erigir com un espectre *revival* per qüestionar i oposar-se al poder polític. De fet, un aspecte important de la guerra freda després de la Guerra Freda és el següent: la propagació continuada d'una ideologia de Guerra Freda inverteix el subjecte mentre oculta una doble crisi de legitimitat, amb el deliri i l'afàsia que impliquen.

D'una banda, encara sota l'impacte dels esdeveniments a la plaça de Tiananmen i de la repressió posterior, el govern pot combatre la resistència social i completar la destrucció del sistema de propietat col·lectiva. Les grans propietats ja s'han redistribuït: s'han expropiat els treballadors urbans i rurals, i la minoria que reté el poder ha començat a saquejar i arrabassar tot allò que fins ara era la riquesa de tota la societat. De l'altra, el «temps històric mundial» ha desplaçat, un cop més, la polarització extrema entre classes socials, la pobresa i la desesperança que ha creat el progrés cap al capitalisme. Ara es redirigeixen cap a la fúria i el ressentiment contra el Partit Comunista (tot i que no contra el règim polític actual que s'anomena comunista) i contra el sistema socialista (tot i que no contra el sistema actual que s'anomena socialista). Aquest desplaçament erroni ha fet que els qui protesten abandonin els recursos legals, intel·lectuals i discursius que encara tenen a la seva disposició. De manera que no reconeixen la «transició pacífica del socialisme al capitalisme» que s'està produint. Els qui resisteixen provoquen insurreccions que són conseqüència de l'afàsia. O bé intenten, inútilment i sense cap mena d'efecte, apel·lar a la llei que «protegeix drets i interessos». O bé són forçats a «entendre les dificultats» del govern. Aquesta lògica de Guerra Freda que ha invertit el subjecte també ha renovat l'imaginari del fetixisme institucional: s'ha passat de creure que només el socialisme podia salvar la Xina a creure en un sistema capitalista i en el canvi cap a un mercat lliure omnipotent. Tot això també ha impulsat la Xina cap al capitalisme.

Va ser així com, durant la segona meitat de la dècada de 1990, els contorns del pensament xinès van dividir el consens del liberalisme clàssic en un conflicte ideològic entre els neoliberals i la Nova Esquerra. El nucli d'aquesta divisió posava el focus de nou en dues maneres diferents d'entendre la societat xinesa. Per als uns, tot el que passava a la Xina era el resultat inevitable de la tirania del Partit Comunista i del socialisme —i, en conseqüència, el sistema multipartidista, la democràcia participativa, la privatització total i l'obertura als mercats eren la solució al problema xinès. Per als altres, la nova onada de conflictes socials i el sofriment de les classes baixes eren, al contrari, el resultat d'un progrés accelerat cap al capitalisme. L'intercanvi de diners i favors entre el règim polític, les multinacionals i el capital intern contribuïa a la polarització de classes i a la divisió de la societat xinesa entre

rics i pobres. Les principals preocupacions de la Nova Esquerra, doncs, van ser exposar i investigar el sofriment de les classes baixes per mostrar la justícia social del sistema de redistribució; per debatre la qüestió de la riquesa col·lectiva i el dret a la propietat dels treballadors; per enfrontar-se de nou a la història i revisar els fruits i els deutes del socialisme; o per posar en pràctica una democràcia basada en el socialisme —que no era, o no necessàriament havia de ser, el socialisme que havia existit al llarg de la història.

El debat sobre les característiques de la societat xinesa, o sobre el que se'n consideren els principals problemes, apunta directament als dilemes centrals del poder polític. Ara bé, en cap moment no ha existit una confrontació intel·lectual genuïna entre els neoliberals i la Nova Esquerra. Al contrari: han mantingut una batalla per l'altura moral imaginària del govern (o de la seva alternativa), però les divergències profundes i latents entre ambdues posicions no han emergit mai. Pitjor encara: s'han transformat en un nou laberint sobre el fangar que és aquest temps estrany i desplaçat de la Guerra Freda.

Si l'aflicció de l'esquerra i la nostàlgia de la dreta són indicadors polítics i culturals dins d'un mateix sistema de significació, aleshores la protesta desesperada dels neoliberals contra el poder del Partit Comunista i la indignació de la Nova Esquerra pel sofriment de les classes baixes comparteixen, estranyament, una mateixa política sentimental. Als neoliberals els agrada emmirallar-se en l'època d'abans de la revolució i del Gran Xangai de la dècada de 1930. La Nova Esquerra, en canvi, defensa el vell maoisme de les dècades de 1950 a 1970. Ens trobem, doncs, que formulen una nostàlgia mútuament antagònica. Aquí apareix, de fet, un símptoma interessant: el concepte «nostàlgia» s'havia interpretat a la Xina continental com una enyorança pel passat, mentre que a Taiwan i a Hong Kong era vist com una enyorança pel lloc d'origen. Dins de la lògica cultural de la Xina continental durant el segle XX, la utopia centrada en el futur havia anul·lat la idea de terra natal: un espai imaginari, un lloc d'origen del «nosaltres», un espai on romanen el cor i l'ànima. La nostàlgia era només una manera de mirar enrere en el temps. En canvi, amb el nou segle, l'enyorança pel temps i per l'espai que comparteixen de manera antagònica els neoliberals i la Nova Esquerra revela els símptomes d'una crisi social i cultural. Les dues narratives històriques construïdes per aquesta lògica cultural antagònica de la Guerra Freda s'han atacat l'una a l'altra en un combat per narrar i posseir el temps i la història. Però, ja sigui vist el final de la Guerra Freda com una tragèdia inacabable (com a *The Grand Failure*, de Zbigniew Brzezinski) o amb gran satisfacció (com a *El final de la història*, de Francis Fukuyama), en ambdós casos es manté una visió tancada del futur. Es proclamen unes promeses de justícia futura

que es veuen com a pures invencions, fins al punt que esborren la profunditat i l'amplitud de la història. Utilitzen un present, un «ara i aquí» etern i bloquejat, per tancar qualsevol possibilitat i espai per imaginar el futur. En conseqüència, l'era de la Postguerra Freda a la Xina ha estabilitzat el poder de l'anomenat Partit Comunista i ha sumit els neoliberals xinesos en un profund sentiment de tristesa que tradicionalment era exclusiu de les esquerres. Alhora, el tancament d'una visió de futur ha deixat la Nova Esquerra xinesa proposant retocs en l'apatia i en el buit que hi ha en l'enyorança pel passat i pels orígens.

DESPRÉS DE LA POSTGUERRA FREDA: ¿L'INICI DEL TEMPS?

A principis del segle XXI, es van produir l'onada de la globalització i les mareas turbulentes de l'antiglobalització. O, en paraules d'Antonio Negri i Michael Hardt, el món es va passar a explicar per l'hegemonia de l'imperi americà (X + Estats Units) i per la multitud que s'hi oposa arreu del món. Aquesta imatge és clara però, a la vegada, es desplaça gradualment.

Certament, els atemptats de l'11 de setembre de 2001 van accelerar una nova militarització de l'imperi americà fruit de l'atac violent dins del seu propi territori. El terrorisme i l'antiterrorisme es van convertir en la nova estratègia política dels Estats Units i, alhora, en la ideologia global predominant. L'antagonisme binari entre les ideologies de la democràcia i l'autocràcia, que havia començat a reemplaçar l'antagonisme entre capitalisme i socialisme, es va revisar en clau de l'imaginari ideològic de la Guerra Freda. L'operació antiterrorista global liderada pels Estats Units va obrir, doncs, un nou període històric posterior a la Guerra Freda. De llavors ençà, les intervencions militars internacionals continuades (als conflictes de Kosovo, l'Afganistan, l'Iraq o Líbia) han anul·lat una vegada i una altra el segle XX i miracles com la revolució cubana. Aquestes intervencions s'han vantat de relacionar amb una lògica inqüestionable el poder polític i militar amb la força financera de l'imperi. Així, les intervencions militars continuades —especialment el conflicte dels Estats Units amb l'Iraq, enquistat durant més de deu anys— corroboren l'hegemonia de l'imperialisme americà a la vegada que en consumeixen tota la força. El capitalisme global, en paraules de Samir Amin, s'havia deformat en un monstre de tres caps liderat pels Estats Units, la Unió Europea i el Japó. Però el 2008 es va produir un punt d'inflexió a Wall Street, cor de l'imperi financer global. La capital daurada i affluent d'aquest imperi de cop i volta va entrar en pànic i tot van ser crits de desesperació. La crisi es va escampar per les nacions desenvolupades, especialment pels països de la Unió Europea, que van entrar en un caos catastròfic.

Vet aquí una coincidència no premeditada: l'any 2008, l'explosió del tsunami financer va coincidir, justament, amb els Jocs Olímpics de Pequín.

A la pel·lícula *Too Big to Fail*, produïda per la cadena HBO l'any 2011 i basada en el llibre homònim que va formar part de la llista de *best-sellers* del *New York Times*, hi ha una escena en què al fons es mostren els focs artificials de la cerimònia d'inauguració dels Jocs Olímpics, celebrada el 2 d'agost de 2008 a l'estadi Niu d'Ocell. A l'escena, el secretari del Tresor dels Estats Units es nega a agafar una bandera xinesa mentre manté una conversa sobre el tsunami financer amb un oficial xinès anònim. Tot i que en aquell moment Wall Street encara no ha ficat els peus dins del fang i no s'ha arribat a l'abisme de la crisi, ja es noten els primers símptomes de l'efecte dòmino.

I encara una altra ironia: a principis de 2008, la catàstrofe devastadora produïda pel terratrèmol al comtat de Wenchuan, a la província de Sichuan, es va convertir en l'escenari del desplegament de la nova classe mitjana xinesa. Les donacions econòmiques i materials, les llargues cues de donants sota la pluja a les grans ciutats, els voluntaris que de seguida van formar grups de rescat i van acudir a la zona afectada: tot plegat es va convertir en una oportunitat per a la nova classe mitjana xinesa per mostrar-se i autoorganitzar-se, encara que proporcionalment fos un grup poc nombrós dins de l'enorme total de la població xinesa. En aquell paisatge del desastre va emergir, d'una manera més aviat inesperada, un imaginari col·lectiu de la Xina liderat per la nova classe mitjana, una identificació amb la Xina convocada de manera autònoma per uns mitjans de comunicació que abans no havien tingut cap poder. En el context internacional, però, va predominar la imatge que atribuïa l'emergència —real o imaginària— de la Xina al tsunami financer de Wall Street i al seu paper com a detonant del *crash* total dels mercats mundials. Les dades que expliquen la Xina emergent no són, però, gens desconegudes: si la Xina es va convertir en la segona economia mundial, va ser gràcies al creixement ràpid i continuat del PIB. Però el tsunami financer va capgirar-ne el significat i va generar aquesta altra imatge.

En realitat, molt abans del tsunami, allò que realment va impulsar l'enlairament de l'economia xinesa van ser les fàbriques clandestines i les plantes processadores esteses al llarg de la costa del sud-est de la Xina a una escala monumental. El paisatge de fileres i fileres de fàbriques construïdes arran de costa havia estat el paisatge típic dels països del Tercer Món durant la globalització. Però la Xina, tal com havien fet els països desenvolupats del nord-est asiàtic, va construir un bon nombre de grans megalòpolis al voltant d'aquestes plantes processadores: edificis postmoderns, leviatans immensos nous de trinca dissenyats per famosos arquitectes internacionals i acompanyats de botigues de béns de luxe de grans marques

mundials —la nova classe mitjana xinesa s’ha criat en aquests espais. A més, la Xina va transformar la propietat dels mitjans de producció: de ser gestionats per l’Estat a ser part de l’Estat; de ser propietat de tot el poble a ser propietat de l’Estat. A partir de la industrialització a gran escala d’una economia planificada estatalment, les empreses de propietat estatal es van reorganitzar i van ampliar el seu abast per crear un règim central amb una potència econòmica de gran solidesa.

D’ençà del nou segle, els grans projectes del govern (desenvolupar el Gran Nord-Oest, renovar les antigues zones industrials del nord-est, construir infraestructures a les zones rurals) precisament han obert grans espais al capital, han mostrat el camí perquè el capital circuli des de la costa cap a les zones de l’interior. Això va fer que, quan va explotar el tsunami financer i es va produir un declivi a les fàbriques de la costa, l’interior de la Xina actués com un dic de contenció per mantenir la sobirania de la moneda xinesa. Paradoxalment, doncs, l’estructura d’economia dirigida o monopolitzada per l’Estat va fer que el funcionament dels capitals a la Xina mantingués una gran vitalitat en plena crisi global.

El més irònic de tot plegat és el següent: el procés d’industrialització i d’acumulació primitiva de capitals, que seguia el principi xinès de «substituir el capital pel treball» desenvolupat entre la dècada de 1950 i la de 1970, a la dècada de 1990 va expropiar amb violència la propietat dels mitjans de producció. Amb el canvi de segle, doncs, l’antiga economia real es va monetitzar i capitalitzar ràpidament i l’Estat va acumular una immensa riquesa. Aquesta economia no va tenir altre remei que transformar-se en dòlars americans i en la compra de deute de la Reserva Federal americana. Més endavant, sobretot després del tsunami financer, «l’or i la plata reals» obtinguts amb una economia «real» van acabar «contribuint» al mercat financer nord-americà i van fer de coixí per al forat immens de la bombolla del dòlar. La Xina es va convertir en el creditor dels Estats Units, fins al punt que es pot dir que el govern xinès té armes nuclears financeres. El volum de bons de la Reserva Federal que té el govern xinès mostra fins a quin punt els Estats Units han passat a ser una part interna de la Xina —tot i que des de la cultura *mainstream* xinesa encara avui no es tingui prou consciència d’aquesta interrelació mútua amb els Estats Units—; i revela, per contra, l’existència d’un component xinès dins dels mateixos Estats Units. Però aquests fenòmens, inscrits de ple en el procés de globalització, no substitueixen la imatge d’una Xina emergent com a principal dominadora (econòmica i cultural) del món, encara que aquesta imatge supuri il·lusions ideològiques típiques de la Guerra Freda. No cal dir que, amb l’expansió del tsunami financer cap a la crisi del deute europeu, la posició de la Xina com a creditor va augmentar enormement el seu poder negociador i el seu rang en els afers internacionals.

Això explica que, malgrat que a la pel·lícula *2012*, produïda a Hollywood l'any 2010 dins del gènere de les ultracatàstrofes, «la Xina» fos només un espai buit, una planta processadora mundial, i no aparegués en cap de les escenes on es decidia el futur mundial de la humanitat, en la història autèntica sobre el poder dels Estats Units que es mostra a la pel·lícula *Too Big to Fail* de l'any 2011 hi aparegués una vegada i una altra la silueta de la Xina surant en l'ambient, encara que només fos com una caricatura i sense la imatge típica de la Guerra Freda.

En realitat, el creixement accelerat de l'economia xinesa va comportar un increment ràpid de la necessitat de recursos i energia. La silueta de la Xina un cop més es va fer activa a l'Àsia, l'Àfrica, l'Amèrica Llatina o en regions dels països del Tercer Món. Aquest cop, però, la Xina hi va jugar un paper molt diferent. Així, tenim, d'una banda, les batalles internacionals —públiques o ocultes— entre la Xina i els Estats Units i entre la Xina i Europa, que tenen un significat molt diferent del que havien tingut. I, de l'altra, tenim una Xina que s'està convertint en una variable important en el terreny de l'economia política capitalista global.

¿La Xina ha substituït el Japó com un dels caps del monstre de tres caps? ¿Hem de revisar la fórmula de Negri i Hardt i entendre l'economia política mundial com un X + Estats Units (o Europa) + la Xina? Personalment no em veig capaç de confirmar aquesta visió «optimista». Ara bé, sí que puc confirmar que, després dels atacs de l'11 de setembre de 2001, després de l'explosió i la propagació del tsunami financer, i després de la imatge de la Xina emergent que s'hi va associar, es va posar punt final a l'era de la Postguerra Freda global. Ens trobem ara en una situació de Postpostguerra Freda.

Tal vegada, més que profetitzar el final de la Guerra Freda o parlar d'un suposat domini exclusiu de «l'imperi» americà, seria més adient descriure aquest nou context fent servir les paraules del subcomandant Marcos, portaveu de l'Exèrcit d'Alliberament Nacional Zapatista a Chiapas (Mèxic): «Ha esclatat la guerra del Quart Món». Naturalment, no es tracta de prendre'ns l'expressió al peu de la lletra, com quan va definir la Guerra Freda com la guerra del Tercer Món. Però sí que podem definir la «guerra del Quart Món» com una nova guerra entre imperis que competeixen pel domini, una guerra pels recursos naturals i les fonts d'energia, o una guerra per mantenir o aconseguir l'hegemonia financera. Podríem esmentar els títols de la popular trilogia de ciència-ficció *Twilight Watch*, publicada a Rússia ja al segle XXI, i dir que actualment vivim en un «Temps de Ningú», en un «Espai de Ningú» i en un «Poder de Ningú». No cal dir que allò que s'ha anomenat manca d'un poder hegemònic no és més que una nova lluita per l'hegemonia mundial amb l'objectiu de sortir-ne vencedor. En altres paraules, la manca d'un poder hegemònic indica la lluita pel tron mundial.

Però tornem a la Xina. Dèiem que el 2008 s'hi va revelar de cop i volta el context mundial posterior a la Postguerra Freda. Això, però, no és més que el resultat d'un procés polític i social que ja havia començat molt abans. No hi ha cap mena de dubte que l'any 2003 va ser un punt d'inflexió per a la Xina: el Partit Comunista Xinès va anunciar la transició de partit revolucionari a partit de govern (abans ja havia publicat els «tres principis representatius de govern», una proposta política inferior a la de qualsevol partit socialdemòcrata), i va encoratjar els empresaris a afiliar-s'hi. Es va revisar la constitució i s'hi va afegir una clàusula que protegeix la propietat privada. Aquest va ser un canvi significatiu. El règim xinès finalment va trencar el seu incòmode dilema ideològic i es va alliberar de la doble crisi de legitimitat. Es va transformar el sistema de propietat: de ser gestionada per l'Estat a ser propietat de l'Estat, de pública a privada. Tot això es va posar en marxa des de l'esfera de les institucions jurídiques: primer des de la constitució, i, a partir d'aquí, es va implementar a la llei de la propietat. Si el focus dels debats intel·lectuals de la dècada de 1990 havia estat la naturalesa singular de la societat xinesa, encara que aquesta singularitat no fos gaire perceptible, avui dia la naturalesa de la societat xinesa ja no necessita cap explicació, per més que es continuï utilitzant etiquetes del passat.

Vet aquí un episodi minúscul com a nota al peu d'una transformació majúscula: el 2003, els ministeris corresponents del govern van declarar la fusió oficial del Museu d'Història de la Xina i el Museu de la Revolució Xinesa. Fins llavors, ambdós museus havien coexistit per separat a banda i banda de la plaça de major simbologia política de tota la Xina: la plaça de Tiananmen. Es va canviar el nom dels museus, que es van convertir en el Museu Nacional de la Xina. Jiang Zemin, el dirigent polític més important del país en aquell moment, el va inaugurar amb una inscripció. Vet aquí, també, una altra petita al·legoria: la història de la revolució xinesa i de la revolució socialista, que s'havien mantingut com a lògica alternativa davant del capitalisme global, va desaparèixer dins del forat de la memòria anomenat «història». No solament va ser un adieu a la revolució, sinó que també es van esborrar les empremtes de la història revolucionària. Des del marc que considera la Xina com a estat nació, finalment van cicatritzar les ferides de la història xinesa que durant els darrers vint anys del segle XX s'havien intentat tancar des de diferents lògiques i relats heterogenis. El període de les dècades de 1950 a 1970, inicialment eliminat per mitjà d'un *montage* històric i ideològic, es va recuperar de nou dins de la lògica del tortuós camí de la Xina cap a la modernització. Aquest període ja no sura sobre el moment actual com un fantasma sense casa i l'amenaça de subversió que promet és ja molt feble. Així, el temps ha tornat a començar. La Xina ja no és una peça que no troba el seu encaix al puzzle mundial. Al contrari: ha entrat, per fi,

al passadís temporal de la història mundial (o, millor dit, de la història euroamericana contemporània).

Hi ha un indicador d'èxit d'aquesta transició produïda des de l'inici del nou segle: la Xina d'avui, que havia estat un camp de mines polític, és ara un nucli científic i, sobretot, un terreny per al consum i la cultura de masses. En aquesta era de la Postguerra Freda, la indústria de la cultura de masses a la Xina ha intentat —sense acabar-se'n de sortir— omplir el «buit» ideològic i construir una nova hegemonia cultural tot impulsant la bacanal del consum que caracteritza la història contemporània des d'una posició còmoda, sense cap mena d'oposició. La cultura de masses no participa en la construcció d'una hegemonia social i cultural, sinó que en revela, o en corrobora, una hegemonia que ja està establerta.

Tal com ja va passar quan, durant la dècada de 1990, es va recórrer al Xangai de la dècada de 1930, ara la representació de la història de les dècades de 1950 a 1970 també s'ha caracteritzat per la despolitització i el romanticisme. Aquest període protagonitza melodrames carrinclons de novel·les, pel·lícules i sèries de televisió. S'ha convertit en matèria de xafarderia per a tots els públics.

Abans, la memòria individual per resistir la història oficial era l'arma de doble tall que conservava l'essència de l'escriptura de prestigi. Ara, en canvi, l'onada d'escrits que parlen en nom de la memòria obstaculitzen i amaguen la memòria —la memòria col·lectiva del llegat espiritual del socialisme.

No cal dir que, dins del relat anàleg que s'ha fet a partir de la modernització i el capitalisme, s'ha aconseguit donar continuïtat i coherència a la història de la Xina al segle XX. Una vegada més, la història es converteix en la base que dona legitimitat als qui governen. Sorprenentment, aquest relat despolititzat ha aconseguit les seves veritables intencions polítiques. En el relat de la gran reconciliació dels diversos adversaris de la Guerra Freda, el subjecte que representava la combinació entre el partit, la classe social i la República Popular de la Xina s'ha esborrat a si mateix i s'ha desplaçat —o s'ha invertit. Podríem dir que es tracta d'un relat històric de lògica més que sorprenent: resulta que ara són els perdedors victoriosos (de la guerra sinojaponesa de 1894-1895, de la guerra civil de 1945-1949, de la Guerra Freda) els qui tenen com a objectiu reafirmar la posició de la Xina dins del capitalisme global i posar fi a la lògica pròpia que la Xina socialista utilitzava durant la Guerra Freda. Aquesta mateixa lògica ara es pot estirar per ocupar el lloc dels vencedors un cop s'hagi culminat «l'emergència» de la Xina. De manera que la humilitat i l'eliminació del relat històric propi es converteixen en una defensa eficaç del progrés de la Xina cap al capitalisme i, a la vegada, aconsegueixen capgirar la situació: imaginem una Xina triomfal que salva o que, fins i tot, lidera el capitalisme mundial.

Gràcies a aquesta transició, l'any 2007-2008 es va establir arreu de la Xina un nou discurs d'hegemonia social. Per omplir el buit ideològic i guanyar un abast enorme, aquest nou discurs va utilitzar el desenvolupisme, el consumisme i allò que indirectament es coneix com a mercat però que, en realitat, és una lògica de capitalisme fetitxista. Una de les evidències més importants que demostren l'establiment d'aquest nou discurs és la manera com el relat de la nova hegemonia va absorbir i reconciliar les diferències entre els neoliberals xinesos i la Nova Esquerra. A la dècada de 1990 (i encara avui dia) les confrontacions entre els principals representants dels neoliberals xinesos i de la Nova Esquerra no van produir ni vencedors ni vençuts, sinó més aviat un fracàs per a ambdós bàndols. L'únic vencedor és el gran capital, o el que s'anomena monopoli, burocràcia i grups d'interès empresarial.

Una altra evidència externa i més superficial del nou discurs hegemònic és l'aparició destacada de la nova i jove classe mitjana a les grans ciutats xineses. Tot i que tant dins com fora de la Xina s'esperava que, seguint un model propi de l'Àsia oriental, aquest nou grup impulsés un procés democràtic a la Xina, en la seva entrada en escena la nova classe mitjana s'ha identificat amb l'autoritat i amb l'estat nació. Encara que la identificació amb l'estat nació no sigui mai gaire estable —imbuïda com es troba en l'imaginari fetitxista del sistema (capitalista) d'essència occidental, amb l'adoració pels Estats Units i l'odi pel Japó com a símptomes més quotidians—, el culte al poder abstracte o el que s'anomena respecte profund pels vencedors i pels qui tenen èxit es manté com el paràmetre més important que marca aquesta identificació nacional per a la classe mitjana.

Des d'una altra perspectiva, mentre el tsunami financer esclatava i s'escampava progressivament en forma de crisi del deute a la Unió Europea, la Xina va actuar com a últim baluard del capitalisme financer. La Xina de seguida es va convertir en objecte d'atracció per al diner calent internacional. Grans quantitats de capitals internacionals es van abocar a la Xina: per vies legals i transparents i també per vies soterrades. A més, el govern xinès va continuar utilitzant una antiga mesura per assegurar la seva divisa: mentre que la venda a gran escala de *renminbi* provocava una gran inflació a l'interior de la Xina i accentuava les condicions extremes per sustentar l'enorme població que formava part de les classes desfavorides, es creava un paisatge social sense precedents de diners circulant. L'any 2009, una expressió irònica molt popular arreu de la Xina era «vaig sobrat de pasta». Així, tal com va passar en altres països del món que van viure un enlairament econòmic tardà fruit de la modernització, l'apreciació forçada del *renminbi* va facilitar que un petit percentatge de xinesos (encara que es tracti d'un contingent gran en nombres absoluts) s'afegís a la moda del turisme internacional. Deixem aquí de banda el significat

ideològic del turisme internacional com a producte típic de l'era de la globalització. Centrem-nos més aviat en el fet que els nous rics que sorgeixen de la classe mitjana i de les transaccions entre el poder i el diner han «elevat» l'estatus de la Xina al primer lloc en els rànquings de viatges de luxe internacionals i de consum de béns de luxe internacionals —totes les marques més luxoses del món han obert botigues a la Xina, particularment a Xangai. Arreu del món, especialment a les botigues de productes de marca de les grans ciutats occidentals, es poden veure turistes xinesos, com si es tractés d'una petita però visible evidència d'aquesta Xina emergent.

Jo diria que el que es considera «l'emergència» de la Xina és, en el fons, la prova més fefaent que el món ha entrat en una fase posterior a la Postguerra Freda: quan la Xina és la regió més vigorosa dins de la crisi global del capitalisme; quan ja no és cap secret, tant a dins com a fora de la Xina, que la Xina és la regió amb una penetració més gran de capitals i no cal referir-s'hi amb tota mena d'eufemismes; quan s'ha abaixat el teló d'allò que va significar la Guerra Freda (i que inclou el context de guerra freda posterior a la Guerra Freda, o el que es podria anomenar una guerra freda continuada després de la Guerra Freda); quan passa tot això i es compara amb l'antic bloc del socialisme, es pot ben dir que el capitalisme ha resultat el vencedor final absolut.

¿EL TEMPS DE LA XINA? ¿O UN FUTUR IMAGINARI?

No obstant això, quan la Xina, per fi, va aconseguir afegir-se al temps mundial i va ascendir a la història del món, quan el relat de la nova hegemonia xinesa va desplegar, un cop més, una història llarga, continuada i distant de la Xina, aleshores la Xina es va trobar que li desapareixien el temps i el futur. De manera que tornem a veure un desplaçament del temps: mentre que la Xina per fi accedeix a la gran via del capitalisme, el món capitalista torna a quedar submergit en una profunda crisi de sistema. I, encara que aquesta crisi pugui quedar enrere, la crisi en els recursos i el medi ambient ja ha aturat l'expansió il·limitada que havia promès el desenvolupisme. Qualsevol solució que es proposi dins de la lògica actual no farà altra cosa que aprofundir la crisi o transferir-la.

De fet, només cal veure com el *biofuel* que els dirigents de la Unió Europea han proposat per a substituir el petroli com a «font d'energia neta i renovable» ja està afectant la seguretat alimentària de l'Àfrica —per no dir que hi està causant una epidèmia de fam. Després del terratrèmol i el tsunami de l'11 de març de 2011 al Japó, la crisi de la central nuclear de Fukushima va agreujar la catàstrofe ecològica global. En aquell mateix moment, la història i la imatge com a estat nació que la Xina havia mantingut de si mateixa al llarg d'un segle van abandonar la Utopia i es

van situar a l'altre extrem de la cadena del temps —van oferir a les generacions de demà una promesa de futur, basada en un posar-se al dia incessant i en un convertir allò que és nou en quelcom bo i bonic. Avui s'ha assolit el somni maoista de ser el país que creix ben alt dins del bosc de les nacions i s'ha acomplert la màxima de ser un país ric i un poder militar potent que apareix a l'obra clàssica *Estratègies dels Regnes Combatents*. Ara bé, ¿on és el futur?

Voldria aportar un breu exemple il·lustratiu per a la reflexió. L'any 2009, mentre circulava la trista notícia que General Motors es declarava en bancarrota i s'acollia a l'ajut de protecció del govern federal dels Estats Units, General Motors China a Xangai registrava un benefici anual rècord i una empresa privada de la província de Sichuan adquiria Hummer, empresa subsidiària de General Motors, i causava sensació als mitjans de comunicació d'arreu del món. Al mateix temps, la pel·lícula de Hollywood *Transformers 2*, que no deixa de ser la imatge comercial de General Motors, registrava un nou rècord de recaptació a l'estiu en cinemes d'arreu del món, incloent-hi la recaptació a la Xina, només superada per la recaptació a l'Amèrica del Nord. Poc després, l'any 2011, la pel·lícula en 3D *Transformers 3*, que també es projectava a les pantalles d'arreu del món, incloïa en format *product placement* tot d'anuncis de marques xineses. Encara que es tractés d'un fenomen invisible dins de la trama de la pel·lícula, va generar reaccions contradictòries entre el públic xinès i el nord-americà. En aquestes reaccions encara es pot reconèixer la lògica xinesa de convertir-se en potència i la lògica americana de mantenir el poder. Però el més sarcàstic de tot plegat és que aquesta competició és part de la desfeta anunciada dins de la mateixa lògica del capitalisme.

La Xina ja no és un cas excepcional al món (del capitalisme). S'ha convertit en una constant. El significat de l'emergència de la Xina ha enfonsat els ecos de la Guerra Freda, la seva coda o el seu epíleg. Tot això no solament implica la desfeta o la desaparició del socialisme com un camí alternatiu al capitalisme global. Implica també que la via xinesa —la via de la revolució xinesa, de la Xina com a país del Tercer Món, del camí per alliberar-se del sistema capitalista global, de la Xina com a nació independent, sobirana i autosuficient— s'ha descolorit, s'ha evaporat, ha desaparegut. La via xinesa, real o imaginària, havia estat un impuls: una inspiració per a pensadors crítics occidentals, una obertura d'altres futurs imaginats al Tercer Món. ¿Quin és el significat de la Xina, avui? Potser és el que va enunciar el Ministre d'Afers Estrangers d'Itàlia quan va declarar (potser fent broma) que fa vint anys el capitalisme va salvar la Xina i avui la Xina salvarà el capitalisme. Si resulta que el capitalisme va salvar la Xina, hem de preguntar-nos: ¿de quina Xina estem parlant? ¿I de qui és aquesta Xina? I si resulta que la Xina ha de salvar el capitalisme, ¿com el

salvarà? ¿Amb quins mitjans? ¿La Xina farà servir les seves reserves de divises, que són les més grans del món, generades i acumulades en una economia real (amb treball a les fàbriques i empreses estatals), per tapar l'esvoranc que ha deixat l'imperi financer després de l'esclat de la bombolla? ¿Començarà una nova ronda de partides —com als videojocs que no et deixen parar fins que perds? ¿O bé potser hauríem de seguir les visions d'alguns economistes i politòlegs xinesos i engegar un Pla Marshall en què la Xina salvi la Unió Europea i així assenti els pilars d'una posició imperial?

Altres exemples profundament il·lustratius: Giovanni Arrighi, pensador americà situat a l'esquerra de l'espectre polític, va dibuixar al llibre *Adam Smith in Beijing* una Xina com a líder de l'economia global; i Francis Fukuyama, que havia proclamat el final de la història amb el final de la Guerra Freda, ara lloa «el segle de la Xina» i «el model xinès». Es repeteix el que ja va passar amb la imatge distorsionada i fantasiosa de les reaccions globals als fets de Tiananmen el 4 de juny de 1989: encara que ara el punt de partida i el focus siguin diferents, i encara que la relació amb el present i el futur sigui ben previsible, es torna a donar el cas que els pensadors de la dreta i de l'esquerra han tornat a arribar a un estrany consens sobre la posició de la Xina al món. Si aquestes visions, optimistes o terribles, basades en subjectivitats diferents, apunten a una mateixa realitat possible, ¿quin és, doncs, el veritable significat del model xinès? ¿Com és de diferent, en realitat, un món liderat per la Xina i què se'n pot esperar? Basar la idea de la Xina emergent només en les dades (PIB, reserves de divises, posició en el rànquing de l'economia mundial) i contrastar-la amb les característiques xineses o amb el que s'anomena el model xinès o la via xinesa no és més que una nova versió de la lògica segons la qual qui guanya sempre té raó i qui perd sempre s'ha equivocat. L'única novetat en aquesta lògica històrica serà que aquell règim tan poderós i diabòlic que caracteritzava l'autoritarisme oriental ara es convertirà en un model a seguir: el model dels baixos costos en el sistema de producció i de l'alta eficiència en la gestió. O, vist des del mateix esquema de la història xinesa: l'imperi premodern que va posar les bases i les fronteres per al naixement de la Xina moderna i les generacions que el van seguir; les diverses revolucions xineses al llarg del segle XX (que van incloure gairebé tot tipus possible de revolució); l'era socialista caracteritzada per l'acumulació primitiva i la industrialització; la identificació contemporània de la Xina amb el Tercer Món i la seva resistència contra el destí històric de les nacions del Tercer Món... Tot això s'ha esvaït per complet.

El llegat que ens ha deixat la història del món i de la Xina al segle XX encara hauria de conservar alguns recursos i donar algun sentit a una autèntica via xinesa als

nostres dies. De fet, la majoria de les premisses que sostenen la idea de l'emergència de la Xina i el model xinès es basen en elements de la tradició històrica i cultural xinesa. Des de la mateixa societat xinesa, un dels aspectes que acompanyen els intensos debats sobre aquesta emergència és la consciència d'una cultura pròpia. Ara bé, si deixem de banda la cultura dels «valors centralitzadors» o del «*soft-power*» que promou el govern, la majoria dels debats que s'estan produint als cercles intel·lectuals no aborden els aspectes fonamentals d'aquesta qüestió.

En primer lloc, la idea de consciència cultural pròpia, proposada originalment pel sociòleg Fei Xiaotong, parteix de la premissa que considera la realitat rural de la Xina. La Xina d'avui dia manté, segons el cens, 900 milions de camperols i grangers. És, per tant, un territori vastíssim i marcadament rural. I això sense tenir en compte com un segle de processos de modernització i revolució ha destruït sostingudament la societat rural tradicional. Ara bé, la idea de consciència cultural pròpia que ara s'associa a la Xina emergent no es basa en les zones rurals, sinó més aviat en les societats modernes dominades per les ciutats.

En segon lloc, les tradicions culturals arrelades a la Xina rural pertanyen a un paradigma de coneixement radicalment diferent del capitalisme i la modernitat. Encara que l'oposició entre tradició i modernitat hagi estat el binomi ideològic essencial al llarg del segle XX, la modernització de la cultura tradicional continua sent el tema més urgent a la societat xinesa actual. Aquest és un tema recurrent en què, tanmateix, rarament es constata cap tipus de canvi, per no dir cap solució. A banda dels factors històrics i socials, el diferent paradigma de coneixement i la diferenciació territorial en són potser la causa més important. Per tant, dins de l'estructura de l'economia política del capitalisme i de la modernitat, em temo que utilitzar la modernització de la Xina tradicional com a coartada per crear una nova consciència cultural pròpia i convertir la Xina en una excepció davant d'Occident i del capitalisme global no és més que una declaració de bones intencions i prou.

Des del meu punt de vista, el més remarcable és que s'hagi plantejat aquesta qüestió de la consciència cultural pròpia, més que no pas que hagi implicat una veritable obertura cap a un renaixement de la cultura xinesa. Tot plegat no fa altra cosa que mostrar amb claredat les deficiències i la buidor de la subjectivitat i de la identitat cultural xinesa. Tal com he explicat en altres ocasions, l'inici de la modernitat xinesa —la doble combinació d'antifeudalisme i antiimperialisme del Moviment per la Nova Cultura de 1919— va comportar un buit en el jo de la cultura xinesa moderna. La Xina va construir una subjectivitat lacaniana basada en l'alteritat (l'enemic, els poders imperialistes) com a estructura de base per a la seva imatge en el mirall. Si considerem que aquest és un fet social i cultural universal

característic dels països del Tercer Món que s'han modernitzat de manera tardana, l'element distintiu del cas xinès potser és que, ja des de bon principi, els cercles intel·lectuals van tenir plena consciència que, per molt que ho desitgessin amb fervor i honestat, la Xina no seria mai capaç de replicar el camí occidental cap a la modernització. De manera que la modernització a la Xina durant el segle XX va anar de bracet amb, en paraules de Lu Xun, la consciència de «caminar per camins diferents, escapar-se per llocs diferents, buscar gent diferent». Cent anys després, al tombant del nou segle, una Xina que ha aconseguit capgirar la seva posició internacional després de la Guerra Freda necessita un nou relat intern dominant que rebutgi la memòria social basada en consciències alternatives i en pràctiques alternatives. Així, la subjectivitat cultural xinesa ha tornat a buidar la seva pròpia consciència i ha engrandit i aprofundit el forat generat pel Moviment de la Nova Cultura de 1919. Vegem-ho en un exemple cinematogràfic molt gràfic. Al llarg de la pel·lícula *Hero*, del director Zhang Yimou, que va ser un èxit internacional l'any 2002, trobem el caràcter *jian*, «espasa», escrit en vermell, que simbolitza una lluita violenta i un poder absolut. És un caràcter que apareix sovint en pantalla i es converteix en el veritable rerefons de la pel·lícula. En canvi, els caràcters *tian xia*, «tot allò que hi ha sota el cel», que són un concepte clau en la cultura xinesa premoderna i que tenen un paper fonamental en l'argument de la pel·lícula, no són visibles en cap moment.

Encara és més interessant el que passa a *The Assembly*, que es va estrenar el 2007, potser amb menys ressò internacional. Hi trobem una il·lustració gairebé exacta de la post-Postguerra Freda, a partir de la història d'uns soldats de l'exèrcit comunista durant la guerra civil xinesa entre 1945 i 1949. La pel·lícula va ser un èxit comercial rotund tant a la Xina com a l'Àsia oriental, i va guanyar el premi Golden Horse al Festival de Cinema de Taipei. *The Assembly* expressa aquest buidatge ideològic en l'enginyosa configuració del guió que van idear el director, Feng Xiaogang, i el guionista i famós escriptor Liu Hengji: quan els membres del Partit Comunista Xinès es posen els uniformes d'estil alemany del Partit Nacionalista i prenen l'equipament americà que feien servir les forces nacionalistes, es converteixen en «soldats internacionals» i protagonitzen unes escenes amb un ritme de muntatge característic de les pel·lícules de Hollywood. D'aquesta manera desplacen o oculten els diversos significats històrics que va tenir aquella guerra: la revolta per la terra, la mobilització política, la politització dels exèrcits, el suport popular a un conflicte en què el feble va vèncer el fort. En aquell temps, la població va decidir el destí i el camí de la Xina.

En definitiva: si retallem la història que ha viscut la Xina al segle XX, no podrem establir un veritable model xinès que expliqui la Xina emergent de l'actualitat. Tal

vegada, doncs, el model xinès que l'explica ara no és més que l'exemple, o la nota al peu, més recent del capitalisme global. Aquest model xinès no pot capturar ni transformar els recursos, el llegat i el deute de la societat i la cultura sorgits de la història de la Xina al segle XX. Tampoc no pot imaginar ni posar en pràctica un món diferent i esperançador que impliqui la Xina. Al contrari: si la Xina emergent només significa afegir un pes pesant més a la lluita per l'hegemonia global, l'únic que en pot resultar és que ens acostem a un escenari de catàstrofe global de dimensions encara més enormes —del qual no som gaire lluny.

Naturalment, la Xina encara no ha comès els mateixos crims ni ha generat els mateixos desastres que hi ha a l'origen del capitalisme: injustícies socials, expropiacions, colonialisme intern i extern, crisis energètiques o catàstrofes ecològiques. Però si la Xina no pot escollir i desenvolupar un camí diferent, no hi ha dubte que la seva intervenció no farà altra cosa que repetir, revelar i accentuar els desastres existents. Així, no és que sigui impossible activar l'anomenada consciència cultural pròpia de manera autònoma i a partir dels recursos de la cultura tradicional. La Xina no solament ha de prendre consciència de la buidor de la seva pròpia subjectivitat a diferents nivells. La cultura tradicional com a paradigma de coneixement diferent només es tornarà a activar si imagina un futur i posa en pràctica una realitat que siguin diferents de la lògica del capitalisme i la modernitat. Ara bé, després de la Postguerra Freda, el moviment comunista internacional com a alternativa al món capitalista ha fracassat per complet. I el principal símptoma global que ho demostra és, precisament, el tancament sobtat, o la desaparició, de qualsevol visió de futur.

Al segle XX, la idea de futur del marxisme era enderrocar el capitalisme, eliminar les diferències de classe i alliberar la humanitat. A la pràctica, aquesta idea va desembocar en el totalitarisme i en una violència sanguinària. I, al final, va acabar amb la seva pròpia implosió o en el que se'n podria dir una derrota sense lluita. El judici contra el comunisme a escala global no va acabar sense l'arrogància de la justícia del vencedor. Es va convertir en la desautorització absoluta d'un futur alternatiu que fos diferent del capitalisme. Així, el problema va passar a ser com enfrontar-se a la crisi del capitalisme en comptes de ser com enfrontar-se a un capitalisme en crisi. Si, avui dia, realment existeix un model xinès, es tracta inevitablement d'un tipus de model capitalista i no d'una alternativa al capitalisme. La cadena de cinemes nord-americana AMC va importar i distribuir la pel·lícula *Beginning of the Great Revival*, produïda a la Xina i promocionada a gran escala per celebrar el 90è aniversari de la fundació del Partit Comunista Xinès. La pel·lícula es va projectar simultàniament en cinc grans ciutats dels Estats Units. Tot i que la recaptació va ser

molt pobra, és un gest ben eloqüent: la Guerra Freda ja queda molt lluny. El comunisme no presenta cap tipus de perill real.

Això també passa, fins i tot, a la Xina mateix: Marx o el marxisme no es mouen d'un racó on no arriba el sol, convertits en un *political pop* que ja no és essencial. El marxisme no és només un comunisme d'ideals utòpics, és clar. De vegades aquests ideals no en són ni la part més important. Però la significació del marxisme per a la pràctica social és que inclou una promesa de justícia futura. Només la imaginació i la promesa d'un futur alternatiu fan que la misèria —la històrica i la del present— es puguin revelar, es puguin expressar i puguin donar sentit a les víctimes de la història i del present (i soc del parer que això també ha d'incloure els sacrificis i les víctimes causades pel comunisme al llarg del segle XX). Només una visió del futur que no sigui la d'una història teleològica podrà fer que la història i el temps s'escapin de la custòdia del poder i de la violència.

Al tombant del nou segle, la densa nostàlgia que envolta els intel·lectuals xinesos tant de dretes com d'esquerres reflecteix la impotència política que comparteixen des d'ambdós bàndols. També, sorprenentment, exemplifica el que vindria a ser un dol freudià: rememoreu i després oblideu les misèries i les víctimes (del capitalisme o del comunisme) perquè no hi haurà cap altre futur que ens retorni la justícia —només hi ha estats nació o imperis, vencedors o vençuts per l'economia. No hi ha elecció per al ramat de bens, només hi ha lleons amb la voluntat de preservar l'origen de la seva pròpia alimentació. Potser per això Jacques Derrida, al final de la seva trajectòria, contínuament reafirmava la memòria i refusava el dol. Potser per això, també, va triar saludar l'espectre del marxisme, que ja no era de carn i ossos. En realitat, no cal que sigui el marxisme o el comunisme. L'únic que cal és que hi hagi una promesa i una imaginació d'un futur alternatiu. «Una promesa», «una promesa val el seu pes en or» —una promesa i un compromís, una promesa que s'acompleixi. En la cultura xinesa premoderna, aquesta era, de fet, la màxima expressió dels sentiments religiosos.

Després de la Postguerra Freda, tant les onades del moviment antiglobalització com els projectes dels intel·lectuals crítics reclamen, directament o indirectament, reiniciar la imaginació del futur, tornar a donar un espai al futur. L'eslògan del World Social Forum: «Un altre món és possible». El somni del subcomandant Marcos: un món que contingui diversos mons diferents al seu interior. *La hipòtesi comunista* d'Alain Badiou i el retorn a la teoria comunista de molts acadèmics. Tal vegada només des de múltiples imatges que tornin a imaginar el futur podrem definir amb exactitud el significat de nació, política, revolució, democràcia i llibertat, i podrem interrogar-ne les implicacions. Només així podrem debatre sobre el nou

subjecte històric i la possibilitat de donar-li un altre nom. Només així podrem fer valer els recursos que guarden les diferents històries i no ens haurem de quedar només cridant-ne els espectres.

Sota la màscara d'un personatge de pel·lícula, V (de *V de Vendetta*), el moviment Occupy Wall Street va esclatar per sorpresa a Nova York i es va escampar per tot el món. De la mateixa manera que la màscara de V cridava l'atenció de la gent, hi havia un eslògan que també destacava, amb una idea perduda de feia temps: «Som el 99 %». A la Xina, però, veiem que això no és ben bé així: les contradiccions de classe, que hi són ben palpables, estan fent esclatar tot de conflictes ètnics o territorials. En altres paraules, els perills del capitalisme ja estan fent néixer altres futurs i possibilitats. La imaginació d'un futur alternatiu ja està en marxa. Per a la Xina, aquesta és potser una qüestió particularment urgent, perquè la Xina ha de ser del futur. Altrament, no hi haurà futur. ☪

Traducció de Carles Prado-Fonts